

فهرست مطالب:

بخش اول: کلیات

- مقدمه ۴
- ۱. حتمی بودن ظهور حضرت مهدی علیه السلام در قرآن ۴
- ۲. رابطه علت غیبت با مسأله ظهور ۶
- ۳. زمینه‌سازی برای ظهور، در قرآن ۷
- ۴. قرآن و جایگاه تلاش در رسیدن به آرزوها ۹
- ۵. رابطه تلاش و دعا در قرآن ۱۰
- ۶. نقش توکل در زمینه‌سازی ظهور ۱۳
- ۷. قرآن و مسئله امدادهای غیبی ۱۳
- ۸. شرایط نزول امدادهای الهی از منظر قرآن ۱۶
- ۱-۸. صبر و استقامت ۱۷
- ۲-۸. یاری دین خدا ۱۷
- ۳-۸. جهاد و مبارزه با دشمن ۱۷
- ۴-۸. تقوای الهی ۱۸
- ۵-۸. مجاهدت و تلاش ۱۸
- ۹. حقیقت انتظار، یعنی تلاش برای آمادگی و زمینه‌سازی ۱۸
- ۱۰. وظیفه ما در مسئله ظهور ۲۱

بخش دوم: شرایط ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

- الف) شرایط الهی ظهور ۲۵
۱. اراده پروردگار ۲۵
۲. امداد الهی و غیبی ۲۷
- ب) شرایط انسانی ظهور ۲۸
- فراهم شدن شرایط انسانی ظهور؛ حکمت امتحانات عصر غیبت ۲۹
۱. شرایط مربوط به کارگزاران و کادر امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف ۳۲
- ۱-۱. ایمان مستحکم ۳۶
- ۲-۱. عبادت و مناجات ۳۶
- ۳-۱. معرفت به امام ۳۷
- ۴-۱. ولایت‌پذیری و اطاعت از امام ۳۷
- ۵-۱. جان‌نثاری برای امام و شهادت‌طلبی ۳۸
- ۶-۱. تقوا و پرهیزگاری ۳۸
- ۷-۱. کارآمدی و تخصص ۳۹
- ۸-۱. توانایی جسمانی ۴۰
- ۹-۱. صبر و استقامت ۴۱
- ۱۰-۱. اخلاص و انگیزه الهی ۴۲
- ۱۱-۱. روحیه جهاد و مبارزه ۴۳
- ۱۲-۱. اصلاح‌گری در جامعه ۴۳
۲. شرایط مربوط به عموم مردم ۴۴
- ۱-۲. پذیرش روحی ۴۵
- ۲-۲. آمادگی معرفتی ۴۶
- ۳-۲. تبعیت عملی ۴۶
- ۴-۲. هم‌دلی در طلب ظهور ۴۷
- ۵-۲. یأس از حکومت‌ها و خستگی از مکتب‌های بشری ۴۷
- ۶-۲. اطاعت از نایب امام و ولی‌فقیه ۴۹
- ۹-۲. دعای همگانی برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، وظیفه‌ای همگانی ... ۴۹
- پرسش و پاسخ ۵۰

شرایط ظهور از دیدگاه قرآن کریم

بر اساس آثار استاد محسن قرائتی

بخش اول: کلیات

مقدمه

سخن از شرایط ظهور با توجه به آیات قرآنی، یکی از مهم‌ترین موضوعات در حوزه مباحث مهدویت است. پیش از ورود به بحث، نیازمند طرح مقدماتی هستیم تا با تکیه بر آن‌ها مباحث خود را بیان کنیم؛ از این رو، این بخش به کلیاتی در این باره اختصاص دارد.

۱. حتمی بودن ظهور حضرت مهدی علیه السلام در قرآن

علاوه بر آیات قرآن، در روایات بسیاری از طریق شیعه آمده است؛ حتی در کتب حدیثی عامه نیز طرح شده و از مسلمات اعتقادی مسلمانان است.

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف طبق صدها آیه و حدیث معتبر برای تشکیل حکومت عدل جهانی ظهور خواهد کرد.

به عنوان نمونه دو آیه ذکر می‌کنیم:

آیه اول:

“هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظَاهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ”؛ او کسی است که
پیامبر خود را با هدایت و دین حق فرستاد، تا آن را
بر همه دین‌ها پیروز گرداند، هرچند مشرکان ناراحت
باشند.^۱

از سویی، این آیه تاکنون تحقق نیافته است و از سوی دیگر، خداوند وعده

---

۱. توبه، آیه ۳۳. این آیه در سوره فتح، آیه ۲۸ و سوره صف، آیه ۹ نیز آمده است

حاکمیت کلی اسلام را داده و وعده‌اش دروغ نیست؛ در نتیجه، همان‌گونه که در روایات بسیاری آمده است، این آیه به ظهور حضرت مهدی علیه السلام اشاره دارد.

امام صادق علیه السلام در سخنی فرمود:

هنگامی که قائم ما قیام کرد، جایی در روی زمین باقی نمی‌ماند، مگر این‌که در آن جا صدای «اشهد ان لا اله الا الله» و «اشهد ان محمداً رسول الله» بلند می‌شود.^۱

آیه دوم:

«وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ»^۲؛ و همانا در (کتاب آسمانی) زبور (که) بعد از ذکر (تورات، نازل شده) نوشتیم که قطعاً بندگان صالح من وارث زمین خواهند شد.

کلمه «زبور» در لغت عرب، به معنای هر نوع نوشته و کتاب است: «وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ»^۳، ولی به قرینه آیه: «وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا»^۴ به نظر می‌رسد که مراد، کتاب اختصاصی حضرت داود علیه السلام باشد که دربرگیرنده مجموعه مناجات‌ها، نیایش‌ها و اندرزهای آن حضرت است. این کتاب بعد از تورات نازل شده و مراد از «ذکر» در این آیه نیز همان تورات است.

۱. محمدبن مسعود عیاشی، تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۸۳.

۲. انبیاء، آیه: ۱۰۵.

۳. قمر، آیه ۵۲.

۴. نساء، آیه ۶۳ و اسراء، آیه ۵۵.

در روایات متعدد آمده است که آن بندگان صالحی که وارث زمین خواهند شد، حضرت مهدی علیه السلام و یارانش هستند.^۱

حقیقت آن است که همه ادیان معتقدند نجات‌دهنده‌ای خواهد آمد. در زیارات مهدوی داریم: «السَّلَامُ عَلَيَّ مَهْدِيَّ الْأُمَمِ»؛^۲ سلام برهدایت کننده امتها! به همین جهت، موضوع ظهور وی، یکی از موضوعات مهم در مباحث مهدویت است.

۲. رابطه علت غیبت با مسئله ظهور

احادیث گوناگون ارتکاب گناه را سبب غیبت معرفی کرده اند. در این زمینه امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف می فرماید: «فَمَا يَحْبِسُنَا عَنْهُمْ إِلَّا مَا يَتَّصِلُ بِنَا مِمَّا نَكْرَهُهُ»؛^۳ «ما را از شما حبس نمی کند، مگر اعمال ناپسندی که از ناحیه شما به ما می رسد». این سخن با صراحت می گوید که به سبب اعمال زشتی که انجام داده ایم، توفیق درک ظهور را پیدا نمی کنیم.

همچنین وقتی از امام صادق علیه السلام سؤال می کنند که چرا امام زمان علیه السلام غایب می شود، آمده است: «وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى غُنْقِهِ»؛^۴ یعنی ایشان به گردن خود اشاره می کردند؛ کنایه از این که اگر بیاید، کشته می شود. بنابراین، از

۱. علی بن ابراهیم قمی، تفسیر القمی، ج ۲، ص ۷۷.

۲. بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۱۰۱.

۳. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۶.

۴. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۴۳۵.

مجموع این روایات به دست می‌آید که علت غیبت امام دوازدهم، عدم آمادگی مردم برای پذیرش رهبری امام زمان علیه السلام است. خداوند آن حضرت را برای زمان مناسب کرده اند. زمانی که رشد و فرهنگ مردم به جایی برسد که بتوانند نور امامت را درک و از آن بهره‌گیری کنند.

به همین خاطر باید زمینه‌های ظهور و حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف با فراهم شدن شرایط آن، آماده شود.

۳. زمینه‌سازی برای ظهور، در قرآن

آیاتی در قرآن بر وجود زمینه‌ها و شایستگی‌های انسانی برای نزول و فراگیری برکات و رحمت‌های پروردگار دلالت دارد؛

“وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ”^۱؛ و اگر مردم شهرها و آبادی‌ها ایمان آورده و تقوا پیشه کرده بودند، قطعاً (درهای) برکات آسمان و زمین را بر آنان می‌گشودیم، ولی آنان (آیات ما را) تکذیب کردند؛ پس ما هم به خاطر عمل‌کردشان آنان را (با قهر خود) گرفتیم.

از مصادیق بارز این آیه، دوران ظهور حضرت مهدی علیه السلام است که به گفته روایات، در آن زمان برکات از آسمان و زمین سرازیر می‌شود. از امام صادق علیه السلام روایت شده است:

---

۱. اعراف، آیه ۱۹۶.

چون قائم قیام کند، به عدالت حکم فرماید و در دوران او ستم برداشته شود، راه‌ها امن گردد، زمین برکت‌های خود را بیرون آورد و هر حقی به اهلش رسد.^۱

امام حسن علیه السلام نیز فرمودند:

در دولت او، درندگان آزادانه زندگی می‌کنند، زمین چنان که باید گیاهان خود را بیرون می‌دهد، آسمان برکات خود را فرومی‌فرستد و گنج‌ها (و معادن) زمین برای او آشکار می‌شود.^۲

نکاتی در این آیه وجود دارد که بر تلاش ما در جلب رحمت پروردگار تأکید می‌کند:

۱. ایمان به تنهایی کافی نیست، بلکه تقوا لازم است: «أَمِنُوا وَ اتَّقُوا».
۲. بستن و گشایش، در اختیار خداست (لَفَتَّحْنَا)، اما بازتابی از عمل کرد ماست.
۳. عامل محرومیت‌ها و مشکلات، عمل کرد خود ماست: «بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ».

بر این اساس، برای این که اسلام دنیا را بگیرد و نعمت‌های الهی بر بشریت

۱. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمه، ج ۲، ص ۴۶۵.

۲. احمد بن علی طبرسی، الاحتجاج، ج ۲، ص ۲۹۱.

بیارد، باید شرایط آن مهیا شود.

۴. قرآن و جایگاه تلاش در رسیدن به آرزوها

آرزوهای هر انسان، انگیزه زندگی اوست و هر کسی به شوق رسیدن به آرزوهایش به سر می‌برد و راههایی را برای دستیابی به آن جست‌وجو می‌کند. در منطق قرآن کریم، تلاش و کوشش، سهم زیادی در به دست آوردن آرزوها و منافع دارد، به طوری که در این کتاب زندگی آمده است:

«وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى أَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَى»^۱ و این‌که برای انسان جز آنچه تلاش کرده، (بهره دیگری) نیست و این‌که تلاش و سعی او را به زودی به وی بکنند.

این آیه به روشنی بیان می‌کند که:

اولاً: هستی، میدان تلاش و کار و نتیجه‌گیری است: «وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى».

ثانیاً؛ ما مکلف به انجام وظیفه‌ایم، نه حصول نتیجه. سعی و تلاش، وظیفه ماست: «إِلَّا مَا سَعَى».

ثالثاً؛ ایمان به بقای عمل و نظام عادلانه کیفر و پاداش، انسان را در برابر رفتار خود، هم دل‌گرم و تشویق و هم محتاط و مسئول می‌کند: «وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَى».

رابعاً؛ هیچ عملی در هستی محو نمی‌شود: «سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَى».

---

۱. نجم، آیات ۳۹-۴۰.

خامساً؛ نیکوکاران در دریافت پاداش کار خود، عجله نکنند: «سَوْفَ يُرَى». یکی از آرزوهای بلند و مقدس همه ما شیعیان، ظهور امام زمان علیه السلام است، اما شاید کسانی بگویند: ما در زمینه‌سازی برای ظهور ایشان، با بسیاری از امور آشنایی نداریم! قرآن کریم دست کشیدن از تلاش را با این بهانه قبول ندارد و برای دفع چنین تفکر غلطی، کوشش در راه خدا را زمینه دریافت لطف ویژه خدا و نشان دادن راه‌هایی می‌داند که تاکنون برای ما مخفی بوده و به آن آگاهی نداشتیم؛ چنان که می‌فرماید:

“وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا”؛ و کسانی که در راه ما (تلاش و) جهاد کردند، راه‌های (قرب به) خود را به آنان نشان خواهیم داد.

حاصل آن که، با شعار و آرزو نمی‌توان به چیزی دست یافت و این کار، عمل و سخت‌کوشی است که شیرینی موفقیت را به کام انسان می‌نشانند. بنابراین، اگر کسانی واقعاً می‌خواهند که دوران ظهور امام زمان علیه السلام و حکومت عادلانه او را درک و از برکات آن استفاده کنند، خودشان نیز باید برای تحقق چنین حکومتی به اندازه توانایی که دارند تلاش کنند.

۵. رابطه تلاش و دعا در قرآن

یکی از اعمالی که در عصر غیبت امام عصر علیه السلام باید منتظران قدم

مبارکش انجام دهند، بحث دعا برای فرج و ظهور است. خود امام عصر علیه السلام نیز از ما خواسته‌اند: «وَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ».^۱ این موضوع باعث شده که برای برخی این سؤال پیش آید که وقتی قرار است برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف دعا کنیم، دیگر چه نیازی به تلاش برای زمینه‌سازی برای ظهور است؟

پاسخ آن است که دعا در کنار تلاش و کوشش است، نه به جای آن. در قرآن کریم آمده است که رزمندگانی که سینه سپر کرده و آماده دفاع هستند، این‌گونه دعا می‌کنند:

“رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَ انصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ”^۲ پروردگارا! صبر و شکیبایی بر ما فرو ریز و قدم‌های ما را ثابت و استوار بدار و ما را بر گروه کافران پیروز فرما.

راز این مطلب هم آن است؛ اگرچه وظیفه انسان، حرکت و تلاش است، پیروزی به دست خداست و به همین علت از پروردگار می‌خواهند که آن‌ها را پیروز کند: «رَبَّنَا... وَ انصُرْنَا».

یعنی این‌گونه نیست که همه کارها به دست ما درست شود؛ اگر از وزارت نیرو برق قطع باشد، شما همه کلیدها را هم بزنید روشن نمی‌شود؛ اگر خدا

۱. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲،

۲. بقره، آیه ۲۵۰.

نخواهد، شما هرچه هم تلاش کنید، بی‌فایده است. به خاطر همین گفته‌اند که تلاش کنید؛ اما هنگام شروع آن بگویید: «إِنْ شَاءَ اللَّهُ»؛ یعنی اگر خدا بخواهد، من این کار انجام می‌دهم.

مروری بر زندگانی معصومان علیهم السلام نیز نشان می‌دهد، با وجود این که مظهر دعا بودند؛ اما شبانه‌روز، در حال تلاش و کوشش بودند. حضرت امیر علیه السلام نه فقط در جبهه، که در جامعه و خانه‌اش هم، مرد کار بود. هم علف پاک می‌کرد و کفش را وصله می‌کرد و هم مشک آب را برای یتیم‌ها می‌کشد؛ یعنی خدمات اجتماعی انجام می‌داد. امام باقر علیه السلام بیل دست می‌گرفت و در هوای داغ حجاز بیل می‌زد. کسی آمد و به امام گفت: شما از فامیل و اهل بیت پیغمبر علیه السلام و از سادات قریش هستی. اگر الآن مرگ برسد، چه می‌کنی؟ دنبال دنیا هستی؟ آن حضرت فرمود: در بهترین حالات هستم و الآن اگر مرگ بیاید، استقبال می‌کنم و افتخار می‌کنم که در این حال بمیرم، چون پول تهیه می‌کنم تا به مثل تو نیاز نداشته باشم.

در روایت می‌خوانیم که دعای افرادی که بی‌کارند و هیچ تلاشی نمی‌کنند، مستجاب نمی‌شود. قرآن، ایمان و انجام اعمال صالح را دو شرط استجاب دعا معرفی کرده و می‌فرماید: «وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»^۱ و کدام عمل از اصلاح امر فرج امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف، صالح‌تر است.

---

۱. شوری، آیه ۲۶.

۶. نقش توکل در زمینه‌سازی ظهور

اسلام، خداوند متعال را تکیه‌گاه انسان معرفی می‌کند؛ زیرا از طرفی قدرتش بی‌انتهای و از سوی دیگر، از همه مهربان‌تر و أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ است؛ اما باید دانست که توکل در مقابل «جهد» و «سعی» نیست که آیا جهد و سعی کنیم یا توکل؟ توکل یعنی انسان همیشه به آنچه مقتضای حق است، عمل کند و در این راه به خدا اعتماد کند که خداوند حامی و پشتیبان کسانی است که حامی و پشتیبان حقند. توکل، تضمین الهی است برای کسی که همیشه حامی و پشتیبان حق است کار نکردن و راه نرفتن که تضمین، و سکون و توقف، تأیید نمی‌خواهد. رنج و مشقت‌هایی در پیمودن راه هست که اراده را سست می‌کند و به توکل نیاز دارد. رسول خدا صلوات الله علیه و آله عده‌ای را دید که زراعت و کشت و کار و نمی‌کنند و به آن‌ها فرمود: «شما چه کار می‌کنید؟» گفتند: ما توکل می‌کنیم. ایشان فرمود: «لَا بَلْ أَنْتُمْ الْمُتَكِلُونَ»^۱؛ چنین نیست؛ شما سربرابر مردم هستید!

پس توکل، هیچ ربطی به فراهم نکردن زمینه‌های ظهور ندارد، بلکه برعکس؛ باید در این جهت تلاش کرد، منتها نباید مغرور به اعمال خود شد و نه به بهانه توکل بر خدا، کوشش در این راستا را تعطیل کرد.

۷. قرآن و مسئله امدادهای غیبی

مطلب قابل توجه در راستای فراهم کردن شرایط ظهور، جایگاه امدادهای غیبی در ظهور امام زمان علیه السلام است، چراکه برخی با خواندن روایات

۱. میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۲۱۷.

گزارش گر وقایع ظهور و رخ دادن معجزات و کرامات گوناگون چنین فهمیده‌اند که امر ظهور مهدی موعود علیه السلام کاملاً با معجزه الهی رخ خواهد داد و به همین جهت، نیازی به تلاش مردم نیست؛ در حالی که این تصور در فرهنگ قرآن کریم اشتباه و ناشی از برداشت ناصحیح دربارهٔ امدادهای غیبی است.

اصل کمک‌های غیبی و امدادهای الهی موضوعی است که نه تنها در پیشگاه قرآن مورد قبول است، بلکه طبق آموزه‌های توحیدی اسلام، نصرت حقیقی از جانب خدا بوده و انسان به امدادهای الهی در همه حال نیاز است، چه در حال ضعف و چه در حال قدرت؛ هم‌چنان که در جنگ بدر با مسلمانان اندک، از نصرت الهی برخوردار شدند و در جنگ حنین با تعداد زیاد، باز هم نصرت الهی به یاری آمد: «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَ يَوْمَ حُنَيْنٍ»^۱.

قرآن در آیهٔ سیزدهم سورهٔ «آل عمران»، جریان جنگ بدر و نزول امدادهای آسمانی را نقل می‌کند

در این نبرد، تعداد مسلمانان ۳۱۳ نفر بود که ۷۷ نفر آن‌ها از مهاجران و ۲۳۶ نفر از انصار بودند. پرچم‌دار مهاجران، حضرت علی علیه السلام و پرچم‌دار انصار، سعد بن عباده بود. مسلمانان هفتاد شتر، دو اسب، شش زره و هشت شمشیر داشتند، ولی لشکر کفر بیش از هزار رزمنده و صد اسب‌سوار داشت. مسلمانان در آن جنگ با دادن ۲۲ شهید - چهارده نفر از مهاجران

---

۱. توبه، آیه ۲۵.

و هشت نفر از انصار - بر دشمن کافر که هفتاد کشته و هفتاد اسیر داده بود، پیروز شدند.

در این آیه می‌خوانیم که کفار، مسلمانان را دو برابر دیدند: «يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ». بدین‌گونه، جنگ بدر نشان داد که اراده‌ی خداوند بر اراده‌ی خلق غالب و تنها امکانات مادی، عامل پیروزی نیست. بنابراین در اصل این مطلب تردیدی نیست.

ما نیز قبول داریم در امر ظهور و تشکیل حکومت حضرت مهدی علیه السلام امدادهای الهی نقش دارند؛ اما طبق آیات قرآنی، تحقق امدادهای غیبی دارای شرایطی است که مردم باید آن شرایط را حاصل کنند. در آیه ۱۲۵ سوره آل عمران «استقامت» و «تقوا» عامل نزول فرشتگان و امدادهای غیبی معرفی شده است؛ به همین خاطر در احادیث مربوط به وقایع ظهور، به حضور مؤمنان کارآمد در کنار امدادهای الهی تصریح شده و آمده است: «سه لشکر برای یاری حضرت مهدی علیه السلام می‌آیند؛ لشکری از فرشتگان، لشکری از مؤمنان و ایجاد رعب و وحشت در دل دشمنان».

در زندگی ما نیز قاعده و اصل همین‌طور است؛ کسی نگوید حال که چنین است، در امور شخصی هم خدا از طریق امدادهای غیبی به من کمک کند تا امسال بدون درس خواندن در کنکور قبول شوم و یا کشاورزی درخواست کند که بدون کشاورزی و فقط با امدادهای غیبی، محصول

خوبی به دست آورد! بنا نیست خداوند عالم، دنیا و نظام موجود در آن را به هم بریزد. در قرآن کریم قدرت خدا بر اساس ربوبیت^۱ او و همراه با حکمت او مطرح شده است؛ کما این که در سوره انفال، وقتی خدای متعال جریان نصرت غیبی خدا در جنگ بدر را طرح می‌کند، می‌فرماید: «...وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ»^۲ و نصرت خویش را بر اساس عزت و حکمت، قرار می‌دهد.

حکمت خدا این را می‌گوید که کشاورز از راه کشاورزی به هدفش برسد چرا که: نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود.

حکمت خدا این است که انسان با دست و پا زدن و با تلاش به جایی برسد.

۸. شرایط نزول امدادهای الهی از منظر قرآن

حاصل مطالب پیش آن شد که امدادهای غیبی پس از آن است که ما تلاش خود را انجام دهیم و اگرچه خداوند هر کس را بخواهد یاری می‌کند، ولی این یاری، شرایطی دارد. فهم این مطلب در شناخت جایگاه امدادهای غیبی در امر ظهور و موفقیت حضرت مهدی علیه السلام در تشکیل حکومت عدل جهانی بسیار کارساز خواهد بود. برخی از شرایط نصرت و امدادهای الهی در قرآن عبارت است از:

۱. ... يُمِدُّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ ؛ آل عمران، آیه ۱۲۴.

۲. انفال، آیه ۱۰.

۸-۱. صبر و استقامت

انسان صابر، محبوب خدا و در پناه او و مشمول امدادهای الهی است. قرآن می‌فرماید: «وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ»^۱ و در جایی دیگر درباره اولیای الهی ذکر می‌کند: «فَصَبْرًا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَ أَوْذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا»^۲؛ بر آنچه تکذیب شدند و آزار دیدند، شکیبایی کردند تا یاری ما به آنان رسید.

۸-۲. یاری دین خدا

قرآن کریم، یکی از شرایط مهم ارسال امدادهای الهی را نصرت دین و ولیّ خدا معرفی می‌کند و می‌فرماید: «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثْبُتْ أَقْدَامَكُمْ»^۳ اگر خدا را یاری کنید، یاری‌تان می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌دارد.

۸-۳. جهاد و مبارزه با دشمن

جهاد و مبارزه با دشمن در جبهه‌های جنگ در حقیقت، بستر نزول امدادهای الهی است. قرآن کریم می‌فرماید:

«قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَ يَخْزِهِمْ وَ يَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ»^۴؛ با آنان بجنگید، تا خدا آنان را به دست شما عذاب و رسوایشان کند و شما را بر ایشان پیروزی بخشد.

۱. بقره، آیه ۲۴۹.

۲. انعام، آیه ۳۴.

۳. محمد، آیه ۷.

۴. توبه، آیه ۱۴.

۸-۴. تقوای الهی

یکی از آثار مبارک تقوا جلب رحمت و کمک ویژه پروردگار عالم است. خداوند رؤف در آیه ۱۲۵ سوره آل عمران می‌فرماید:

“بَلَىٰ إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا
يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ”؛ البته
اگر صبر و مقاومت کنید و پرهیزگاری نمایید،
(گرچه) دشمنان با خشم و خروش بر شما بتازند،
پروردگارتان شما را با پنج هزار فرشته مخصوص مدد
می‌رساند.

۸-۵. مجاهدت و تلاش

در فرهنگ قرآنی، تلاش انسان، نشانه صداقت اوست و همین صداقت است که باعث نزول امدادهای غیبی می‌شود:

“وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ
الْمُحْسِنِينَ”^۱؛ و کسانی که در راه ما کوشیده‌اند، به
یقین راه‌های خود را بر آنان می‌نماییم و در حقیقت،
خدا با نیکوکاران است.

۹. حقیقت انتظار، یعنی تلاش برای آمادگی و زمینه‌سازی

یکی دیگر از موضوعاتی که در بیان بهتر بحث شرایط ظهور به ما کمک می‌کند، توجه به مفهوم و لوازم انتظار ظهور است، زیرا در روایات معصومان علیهم السلام توجه بسیاری به این موضوع شده است. ابوبصیر از امام صادق علیه السلام روایت کرده که روزی آن حضرت فرمود: «آیا شما را از چیزی آگاه نکنم که

---

۱. عنکبوت، آیه ۶۹.

خداوند بدون آن، هیچ عملی را از بندگان نمی‌پذیرد؟» عرض کردم:
بفرمایید! فرمود:

گواهی دادن بر این که هیچ معبودی جز خدا نیست و این که محمد بنده [و فرستاده] اوست، و اقرار به هر آنچه خداوند امر فرموده و ولایت برای ما و بیزاری از دشمنان ما - امامان - و تسلیم شدن به آنان و پرهیزگاری و کوشش و خویشتن‌داری و انتظار حضرت قائم.^۱

و نیز پیامبر خدا صلوات الله علیه و آله فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ»^۲ انتظار فرج و گشایش، برترین عبادت است.

اصولاً هر کسی در زندگی مادی انتظار و امیدی دارد و البته زندگی به این امیدهاست. اگر چراغ امید خاموش شود، دیگر کسی دنبال کاری نمی‌رود؛ منتها باید دید که چه انتظاری ارزش دارد؟ همه افراد امید دارند، اما روشن فکر، کسی است که در انتظار صلح جهانی باشد و برای همه مردم فکر کند. اگر خواستید ببینید فردی چقدر ارزش دارد، ببینید آرزویش چیست. آرزوی یک بچه، آدامس است؛ اما هرچه روح بزرگ‌تر شود، امیدهای او هم بزرگ‌تر می‌شود. بزرگ‌ترین افراد کسانی هستند که در انتظار حضرت مهدی علیه السلام باشند، چون انتظار حضرت یعنی امید جهانی، خیر جهانی، عدالت جهانی، امنیت جهانی. هرچه آرزو کوچک‌تر باشد، شخص کوچک‌تر است و هرچه آرزو بزرگ‌تر باشد، شخص بزرگ‌تر است. انتظار حضرت مهدی علیه السلام، یعنی انتظار همه خوبی‌ها و محو همه بدی‌ها.

۱. نعمانی، الغیبه، ص ۲۰۰.

۲. نهج الفصاحه، ح ۴۰۹.

انتظار یعنی اعتراض به وضع موجود و امید به باز شدن درهای رحمت و معرفت. انتظار یعنی من منتظرم جهانی پر از عدل شود. در «دعای افتتاح» که منسوب به امام عصر علیه السلام است، می خوانیم: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُوا إِلَيْكَ؛ یعنی خدایا! من شکایت می کنم و نظام های طاغوتی موجود در روی زمین را قبول ندارم. اگر کسی بپرسد که چه حکومتی را قبول دارید؟ پاسخ آن در ادامه دعا آمده است: «إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ».

در زمانی که استاد شهید مطهری در تهران بودند و برای تدریس از آن جا به قم تشریف می آوردند، مدتی در قم میزبان ایشان بودم. در همان زمان و در مسیر راه، سؤالات زیادی را از ایشان می پرسیدم که یکی از آنها درباره انتظار ظهور بود. ایشان درباره حقیقت انتظار، مثلی را از مرحوم حجة الاسلام راشد که قبلاً در رادیو سخنرانی می کرد و مرد دانشمندی بود، نقل کردند که می گفت: وقتی شب می شود، همه ما در انتظار خورشید هستیم، اما معنای انتظار خورشید بودن این نیست که در تاریکی بنشینیم. هم منتظر خورشید هستیم، هم وظیفه ما این است که بلند شویم و کاری انجام دهیم و برقی را روشن کنیم.

کسی که منتظر مصلح است، باید صالح باشد. انسان های بی تفاوت، بی غیرت، بی پول و بی قدرت که نمی توانند بگویند: یا حجة بن الحسن، تشریف بیاور! کسانی که در انقلاب و نظام اسلامی نقشی نداشته و ندارند، اول از خدا بخواهند که به آنها نقشی بدهد و بعد دعای ندبه بخوانند. وقتی می گوییم: مهدی بیا، حضرت بیاید چه کند؟ لابد می گوید او خواهد آمد تا از حق مردم دفاع کند. خیلی خوب، وقتی هشت سال جنگ تحمیلی بود، شما چقدر از حق دفاع کردید؟ در این حوض چقدر شنا کردی که حالا می گویی: اقیانوس اطلس! کسانی که در انقلاب هیچ نقشی

نداشتند، اصلاً رویشان نمی‌شود که بگویند: مهدی بیا!

۱۰. وظیفه ما در مسئله ظهور

در بحث ظهور، دانستن این که امام زمان علیه السلام اکنون در کجا زندگی می‌کنند، ارزش چندانی ندارد، آنچه ارزشمند است آن است که بدانیم وظیفه ما در حال حاضر چیست و امام از ما چه انتظاری دارد؛ زیرا انجام وظیفه بهترین راه برای زمینه‌سازی ظهور حضرت ولی عصر علیه السلام است؛ به همین خاطر شناخت وظیفه، لازم‌ترین مطلب در زمان غیبت امام است که ما به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

- شناخت امام زمان علیه السلام و اهداف او کما این که در دعا آمده است: «اللهم عرفنی حجتک فانک ان لم تعرفنی حجتک ضللت عن دینی»^۱.

- معرفی و شناساندن امام زمان و انقلاب جهانی او به دیگران و ایجاد زمینه‌های لازم برای ظهور.

- تلاش در جهت جلب رضایت امام زمان علیه السلام با انجام اعمال صالح و ارتباط معنوی.

- انتظار فرج و دعا برای ظهور حضرت.

- صدقه دادن و دعا کردن برای سلامتی امام.

- خواندن نماز و دعاهای فرج، ندبه، عهد، زیارت آل یاسین، زیارت عاشورا، جامعه کبیره

- پرداخت حقوق مالی (خمس) متعلق به امام زمان علیه السلام.

- عمل به تکلیف و واجبات و دوری از گناه و محرّمات.

---

۱. مفاتیح الجنان، تعقیبات نماز.

مسلماً تاجری که کلاهبرداری می‌کند، منتظر ظهور امام زمان علیه السلام نیست. کسانی که کم‌کاری، کم‌فروشی، بدکاری و خیانت می‌کنند، منتظر امام زمان علیه السلام نیستند.

بخش دوم: شرایط ظهور امام زمان علیه السلام

مقدمه

با توجه به مطالبی که پیش تر بیان شد، ظهور امام زمان علیه السلام نیازمند وقوع شرایطی است که برخی از آنها از جانب خدا و برخی دیگر نیازمند فراهم شدن آن به دست انسان‌هاست. این شرایط در آیات قرآن و به تبع آن در احادیث بیان شده است. آنچه در ادامه می‌آید، شمارش و بررسی شرایط الهی و انسانی ظهور است.

الف) شرایط الهی ظهور

برخی از مهم‌ترین شرایط الهی ظهور عبارتند از:

۱. اراده پروردگار

تمام حوادث جهان به اذن و اراده خداوند به وجود می‌آید و اگر او نخواهد، هیچ چیزی حادث نخواهد شد. این همان چیزی است که از آن به توحید افعالی یاد می‌شود. در حقیقت خواست انسان، نه مستقل از خواست خداوند است و نه برتر از آن، بلکه آنچه انسان می‌خواهد، اگر مورد خواست خداوند نیز قرار گیرد، محقق می‌شود. قرآن کریم می‌فرماید: «وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ»^۱ و شما نمی‌خواهید جز آنچه خداوند، پروردگار جهانیان بخواهد.

---

۱. تکویر، آیه ۲۹.

چون خداوند، ربّ العالمین است و بر همهٔ امور تسلط دارد، پس خواست انسان نیز مشروط به خواست اوست؛ مثل این‌که در ماشین‌های تعلیم رانندگی، دو دستگاه گاز و ترمز وجود دارد؛ یکی زیر پای کارآموز و دیگری زیر پای مربّی. در این ماشین، کارآموز می‌تواند از گاز و ترمز سمت خود استفاده کند، ولی به شرط آن‌که مربّی هم بخواهد. یا نظیر چک‌های دوامضایی که هریک از دو صاحب امضا می‌تواند امضا کند، اما اثر و پرداخت چک زمانی است که دیگری نیز آن را امضا کرده باشد.

در وقوع ظهور حضرت ولیّ عصر علیه السلام نیز همین‌طور است و اگر ما از شرایط ظهور صحبت می‌کنیم، بدان معنا نیست که ارادهٔ مستقلی داریم و در صورت فراهم شدن شرایط، خداوند مجبور است که ظهور را محقق کند، بلکه به این معناست که خواست مردمی در تعلق ارادهٔ خدا به ظهور مؤثر است و البته اصل تحقق ظهور به اذن و مشیت پروردگار خواهد بود. در میان آیات مهدوی نیز مواردی یافت می‌شود که به این مطلب اشاره دارد. یکی از این آیات، آیهٔ نهم از سورهٔ مبارکه «صف» است؛ آن‌جا که می‌فرماید:

“هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ”؛ او کسی است که
پیامبرش را همراه با هدایت و دین حق (به سوی
مردم) فرستاد تا آن را بر همه ادیان غالب سازد،
گرچه مشرکان آن را خوش نداشته باشند.

در روایات متواتر می‌خوانیم که پیروزی اسلام بر دیگر ادیان آسمانی، در زمان ظهور حضرت مهدی علیه السلام تحقق خواهد یافت. حضرت علی علیه السلام فرمود:

به خداوندی که جانم در دست اوست، هیچ شهر و

روستایی باقی نمی‌ماند، مگر آن که هر صبح و شام صدای اذان و شهادتین در آن شنیده خواهد شد.^۱

تاریخ اسلام، تحقق این آیه را به اثبات رسانده است، زیرا با این که دشمن از طریق استهزا و اذیت و شکنجه، محاصره اقتصادی و اجتماعی، تحمیل جنگ‌ها، توطئه‌های داخلی منافقان، ایجاد تفرقه میان مسلمانان، به راه انداختن جنگ‌های صلیبی، ترویج فحشا و منکرات، استعمار نظامی و سیاسی لحظه‌ای کوتاهی نکرده، ولی اسلام روز به روز توسعه پیدا کرده است. نکته‌ای که در این آیه وجود دارد، همان اصیل بودن اراده الهی است که با عبارت: «هُوَ الَّذِي»؛ او کسی است که... بر این که اصل تحقق حاکمیت دین حق، متوقف بر اراده حضرت حق است، تصریح دارد.

۲. امداد الهی و غیبی

یکی دیگر از لوازم و شرایط تحقق ظهور و پیروزی حضرت مهدی علیه السلام، وجود کمک‌های الهی و امدادهای غیبی است، چراکه بدون یاری و عنایت ویژه پروردگار، پیروزی در چنین میدان بزرگ و وسیعی که دشمنان ایشان با انواع ترفندها و جمع‌آوری نیروها، سعی در شکست آن حضرت دارند، ممکن نخواهد بود؛ به همین خاطر در بسیاری از روایات مهدوی که درباره وقایع ظهور بیان شده، به وجود این امدادهای الهی تصریح شده است.

امام باقر علیه السلام فرمودند:

ملائکه‌ای که حضرت محمد را در روز بدر نصرت کردند،

۱. سیدهاشم بحرانی، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۶۷.

در زمین هستند و هنوز بالا نرفته‌اند و به آسمان نروند تا این که صاحب این امر (= ولی عصر علیه السلام) را نصرت کنند و آن‌ها پنج هزار نفرند.^۱

در احادیث دیگری بیان شده که این امدادها به صورت‌های گوناگونی، نظیر: الهام خداوند به دل‌های مؤمنان، ایجاد رعب و وحشت در دل‌های دشمنان، آرامش دل در اوج مصیبت و سختی و... خواهد بود. همه این‌ها باعث شده که از عبارت «منصور به رعب بودن»، به یکی از ویژگی‌های قائم آل محمد علیهم السلام یاد شود، کما این که امام پنجم شیعیان فرمود:

الْقَائِمُ مِنَّا مَنْصُورٌ بِالرَّعْبِ مُؤَيَّدٌ بِالنَّصْرِ تُطَوَّى لَهُ
الْأَرْضُ وَ تَطْهَرُ لَهُ الْكُنُوزُ؛^۲ قائم ما منصور به رعب است و
مؤید به نصر؛ زمین برای او درنوردیده شود و گنج‌های خود
را ظاهر سازد.

البته نزول این امدادها، بی حکمت و بی ضابطه نیست، بلکه بستگی به فراهم شدن شرایطی دارد که مهم‌ترین آن‌ها قبلاً بیان شد.

ب) شرایط انسانی ظهور

شرایط مردمی ظهور نیز، خود به دو بخش تقسیم می‌شود: برخی از این شرایط مربوط به وجود نیروهای تحت فرمان حضرت مهدی علیه السلام و برخی

۱. محمد بن مسعود عیاشی، تفسیر العیاشی، ج ۱، ص ۱۹۷.

۲. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۱، ص ۳۳۱.

دیگر مربوط به عموم مردم است.

فراهم شدن شرایط انسانی ظهور؛ حکمت امتحانات عصر غیبت

با دقت به روایاتی که بیانگر امتحانات و ابتلائات عصر غیبت است، به دست می‌آید که یکی از دلایل امتحان‌های سخت عصر غیبت و حتی ظهور، فراهم شدن شرایط انسانی برای تشکیل حکومت مهدوی در هر دو قسمت کارگزاران و عموم مردم است، و از این آزمایش‌ها گریزی نیست. شخصی به نام منصور صیقل می‌گوید: من و حارث بن مغیره با جماعتی از اصحابمان (شیعیان) خدمت امام صادق نشسته بودیم (و از ظهور دولت حق سخن می‌گفتیم). آن حضرت سخن ما را می‌شنید. سپس فرمود:

شما در چه موضوعی وارد شده‌اید؟ هیئات، هیئات! نه به خدا قسم، آنچه انتظارش را می‌کشید واقع نشود، تا غربال شوید. به خدا قسم، آنچه چشم به راهش هستید واقع نشود، تا امتحان شوید. به خدا قسم، آنچه به سویس چشم می‌کشید واقع نشود تا جدا شوید.^۱

البته چرایی ضرورت این امتحانات در زمانه غیبت امام عصر علیه السلام را می‌توان از اهدافی که قرآن کریم درباره آزمایش‌ها طرح کرده است، بهتر دریافت از جمله در آیات ۱۵۴ و ۱۷۹ آل عمران.

۱. شیخ کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۳۷۰.

شرایط ظهور از دیدگاه قرآن کریم ۳۰

توضیح آن که در قیام مهدوی تنها شایستگانند که لایق پارکابی قائم آل محمد علیهم السلام هستند و حضرت مهدی نیز بر معیار شایسته‌سالاری نیروهای زیده خود را برمی‌گزینند، زیرا اولاً، پیروزی بر تمام قدرت‌های دنیا و ثانیاً، حکومت عادلانه بر جهان جز از این مسیر امکان ندارد؛ از همین رو، امام صادق علیه السلام فرمود:

خداوند، اصحاب موسی را با نهر آبی امتحان کرد، چنان که خدا فرمود: «إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ؛ اصحاب قائم هم چنین امتحان خواهند شد»^۱.

این امر بدان جهت است که هر مدیری باید نیروهای کارآمد را از نیروهای ناکارآمد جدا کند تا بتواند نیروهای غیرمفید را از مجموعه طرد کند، زیرا حضور آنها باعث سست شدن سایر نیروها می‌شود؛ به همین دلیل، برای منصوب کردن افراد به مقام و مرتبه‌ای، گزینش و آزمایش لازم است؛ چنان که خداوند نیز برای انتصاب حضرت ابراهیم علیه السلام به امامت، او را آزمون کرد.

نقل شده است:

مردی از خراسان به امام صادق علیه السلام پیشنهاد قیام داد و گفت: شما صد هزار نیروی مسلح دارید. امام علیه السلام برای آزمایش میزان فداکاری آن مرد به او فرمود: «به آن

---

۱. شیخ طوسی، الغیبه، ص ۴۷۲.

تنوری که پر از آتش است، وارد شو!» او ترسید و عذرخواهی کرد. در این هنگام، هارون مکی، یکی از یاران امام علیه السلام وارد شد و سلام کرد. امام علیه السلام به او فرمود: «کفش‌هایت را کنار بگذار و به تنور آتش وارد شو!» او بدون هیچ پرسشی وارد تنور شد. امام نیز شروع به گفت‌وگو کرد و از احوال خراسانی‌ها پرسید. پس از مدتی، امام رو به مرد خراسانی کرد و گفت: «برو داخل تنور را نگاه کن!» او نیز چنین کرد و دید هارون مکی صحیح و سالم در تنور نشسته است. امام به او فرمود: «از این شیعیان تنوری که هر چه ما گفتیم تسلیم باشند، چند نفر داریم؟» وی گفت: شیعه تنوری هیچ!^۱

آری، امام زمان علیه السلام کسانی را می‌خواهد که بدون چون و چرا در مقابل دستوره‌ای او مطیع باشند.

از جهت تربیتی و آمادگی عمومی نیز نزول بلا و گرفتاری بسیار مؤثر است، زیرا گرفتاری باعث توجه به خدا و رهایی از غفلت شده و عامل توبه و دعا به درگاه حق و پذیرش اوامر و اراده خداوند که از مهم‌ترین آن‌ها تشکیل حکومت حق به وسیله ولی خداست، می‌باشد.

قرآن کریم می‌فرماید:

---

۱. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۷، ص ۱۲۳.

«وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَ
الضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ»^۱ و هیچ پیامبری را در هیچ
آبادی نفرستادیم، مگر آن که مردم آن جا را گرفتار
سختی‌ها و بلاها ساختیم، تا شاید به زاری (و توبه)
درآیند.

از این آیه شریفه معلوم می‌شود که: اولاً، سختی‌ها و مشکلات، راهی برای
بیداری فطرت و توجه به خداوند است: «لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ»؛ ثانیاً، ناگواری‌ها
همیشه قهر الهی نیست؛ گاهی لطفی است که به شکل بلا جلوه می‌کند:
«لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ». همان گونه که گداختن آهن در کوره آتش، سبب نرم
شدن و شکل‌پذیری آن است، حوادث و شداید نیز انسان‌ها را نرم و به
حالت تضرع و نیازخواهی وامی‌دارد و باعث می‌شود مردم صادقانه برای
ظهور منجی خود دست به دعا بردارند؛ آن گاه مورد رحمت حضرت حق و
تجلی آن، که امر ظهور امام رحمت و عدالت است، قرار می‌گیرند، زیرا به
فرموده حضرت علی علیه السلام: «اگر مردم هنگام ناگواری‌ها، صادقانه به درگاه
خدا ناله کنند، مورد لطف خدا قرار می‌گیرند.»^۲
حاصل آن که، شرایط انسانی ظهور را می‌توان از دو جنبه خواص و عوام
بررسی کرد:

۱. شرایط مربوط به کارگزاران و کادر امام عصر علیه السلام

قیام حضرت مهدی علیه السلام مانند همه قیام‌های دیگر، نیازمند یاران زبده و

---

۱. اعراف، آیه ۹۴.

۲. نهج‌البلاغه، خطبه ۱۷۸.

کارآمدی است که خواسته‌های حضرت را تا ایجاد حکومت جهانی در ابعاد گوناگون انجام دهند؛ بنابراین، تصور این‌که حضرت فقط با کرامت و امدادهای غیبی و بدون استفاده از شرایط انسانی، جهان را فتح می‌کند و حکومت دین و عدالت را در سراسر عالم می‌گستراند، خلاف عقل و آیات و روایات است. مثال حضرت ولی عصر علیه السلام، مثال پیامبر عظیم الشان است که برای پیش‌برد اهداف مقدسش از هردو نیروی عادی و غیبی کمک گرفتند؛ چنان‌که خداوند متعال درباره وی فرمود: «هُوَ الَّذِي أُيِّدَكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ»^۱؛ اوست که با امدادهای خویش و حمایت مؤمنان، تو را یاری کرده است.

بر طبق این آیه، نه تنها حمایت مردم، با اراده و خواست الهی کارساز است: «هُوَ الَّذِي أُيِّدَكَ... بِالْمُؤْمِنِينَ»، بلکه مردم، بازو و پشتیبان رهبرند؛ به همین جهت، در احادیث مربوط به وقایع ظهور، به حضور مؤمنان کارآمد، در کنار امدادهای الهی تصریح شده و آمده است: «سه لشکر برای یاری حضرت مهدی علیه السلام می‌آیند؛ لشکری از فرشتگان، لشکری از مؤمنان و ایجاد رعب و وحشت در دل دشمنان»^۲.

گویا این سخن در امتداد این آموزه قرآنی است که امدادهای الهی، همه‌جانبه، ظاهری و غیبی است:

«... فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَ جِبْرِيلُ وَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ

۱. انفال، آیه ۶۲.

۲. نعمانی، الغیبه، ص ۱۹۸.

شرایط ظهور از دیدگاه قرآن کریم ۳۴

الْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ^۱؛ خداوند؛ اوست یاور او و هم‌چنین جبرئیل و مؤمنان صالح و علاوه بر آنان، همه فرشتگان حامی او هستند.

ذکر این نکته نیز لازم است که بدانیم منظور از کادر حضرت ، فقط تعداد ۳۱۳ نفر نیست، زیرا بر طبق روایات علاوه بر ۳۱۳ نفر، باید یاران دیگری نیز جمع شوند تا حضرت مهدی علیه السلام قیام کند.

ابوبصیر گوید:

شخصی از اهالی کوفه از امام صادق علیه السلام پرسید: چند نفر به همراه قائم خروج می‌کنند؟ ایشان فرمود: «وَمَا يَخْرُجُ إِلَّا فِي أُولَى قُوَّةٍ وَ مَا تَكُونُ أَوْلُو الْقُوَّةِ أَقَلَّ مِنْ عَشْرَةِ أَلْفٍ»؛ او به همراه اصحابی نیرومند خروج می‌کند و آن‌ها کمتر از ده هزار تن نیستند.^۲

همه افرادی که یاران امام به شمار آمده‌اند، باید دارای توانایی و به تعبیر روایت «أُولَى قُوَّةٍ» باشند؛ ایشان کسانی هستند که به تعبیر قرآن کریم:

“يَجِبُّهُمْ وَيُجِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ”^۳؛ خداوند... آنان را دوست دارد و آنان نیز خدا را دوست دارند. آنان نسبت به مؤمنان، نرم و فروتن، و در برابر کافران، سرسخت و قاطعند. در راه خدا جهاد می‌کنند

۱. تحریم، آیه ۴.

۲. شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۲، ص ۶۵۴.

۳. مائده، آیه ۵۴.

و از ملامت هیچ ملامت‌کننده‌ای نمی‌هراسند.

امام صادق علیه السلام نیز در تفسیر این آیه شریفه فرمود:

همانا یاران صاحب این امر، برای او نگهداری شده‌اند؛ اگر همه مردم نیز از بین بروند، خداوند یارانش را به او می‌رساند؛ آنان همان کسانی هستند که خداوند فرموده: «اگر اینان بدان کافر شوند، پس به تحقیق، ما گروهی را که بدان کافر نیستند بر آن موکل کرده‌ایم.»^۱ آنان همان کسانی هستند که خداوند درباره آنان فرموده است: «خداوند به زودی، گروهی را خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و آنان نیز او را دوست می‌دارند؛ در برابر مؤمنان، فروتن، و در برابر کافران باعزت، درشت‌خو و سخت‌گیر هستند.»

در حقیقت کلید خوش‌بختی جامعه، بر سر کار بودن افراد لایق و رفتار عادلانه آن‌ها، و منشأ نابسامانی‌ها، ریاست ناهلان است؛ لذا رعایت اصل شایسته‌سالاری حتی در مورد زیردستان لازم بوده و خداوند، کسانی را که شایسته‌اند، سرپرستی می‌کند: «هُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ»^۲.
مهم‌ترین ویژگی‌ها و صفات شایسته‌خواص و یاران امام زمان علیه السلام که موجب می‌شود افتخار سرداری و سربازی حضرت نصیب ایشان شود، عبارت است از:

۱. انعام، آیه ۸۹.

۲. اعراف، آیه ۱۹۶.

۱-۱. ایمان مستحکم

باور به خدا، آن گونه که هیچ تردیدی در آن نباشد، یکی از صفات بارز انصارالمهدی و بلکه از اصلی ترین آن هاست؛ هم چنان که امام صادق علیه السلام در برخی از اوصاف یاران امام زمان علیه السلام فرمود:

آنان مردانی هستند که دل هایشان مانند پاره های آهن است؛ شکی در ایمان به خدا در آن راه نیافته و در طریق ایمان، از سنگ محکم ترند.^۱

۲-۱. عبادت و مناجات

بدون شک، عبودیت خدا یک دفعه حاصل نمی شود، بلکه این امر نیازمند تمرین و اظهار خضوع در پیشگاه اوست. از خصوصیات یاران امام مهدی علیه السلام، عبادت و راز و نیاز آن ها با حضرت معبود است؛ چنان که در وصفشان آمده است:

مردانی در میان آن ها هستند که شب ها نمی خوابند؛ زمزمه آن ها در حال عبادت، هم چون زمزمه زنبور عسل است. تمام شب را به عبادت مشغولند و روزها سواره به دشمن حمله می کنند. آن ها در وقت شب، راهب، و هنگام روز، شیرند.^۲

---

۱. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۳۰۸.

۲. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۳۰۸.

۳-۱. معرفت به امام

پس از معرفت به خدا، مهم‌ترین سرمایه‌ یاران امام زمان علیه السلام، همانا معرفت عمیق به اوست. کسب چنین معرفتی یک‌دفعه نبوده است، بلکه آن‌ها در زمان غیبت امام زمان علیه السلام و هم‌گام با انتظار ظهورش، موفق به تحصیل آن شده‌اند. این حقیقت در کلام امام سجاد علیه السلام به خوبی روشن است. ایشان فرمود:

إِنَّ أَهْلَ زَمَانِ غَيْبَتِهِ الْقَائِلِينَ بِإِمَامَتِهِ وَ الْمُنتَظِرِينَ لِظُهُورِهِ
 أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَاهُمْ مِنْ
 الْعُقُولِ وَ الْأَفْهَامِ وَ الْمَعْرِفَةِ مَا صَارَتْ بِهِ الْعَيْبَةُ عِنْدَهُمْ بِمَنْزِلَةِ
 الْمُشَاهِدَةِ؛^۱ مردم زمان غیبت او که معتقد به امامت او و
 منتظر ظهورش هستند، از مردم هر زمانی برترند، زیرا
 خداوند عقل، فهم و معرفتی به آن‌ها عطا کرده که غیبت
 نزد آن‌ها چون مشاهده است.

۴-۱. ولایت‌پذیری و اطاعت از امام

اگر بخواهیم از مهم‌ترین ویژگی‌های عملی که موجب توفیق ما در قرار گرفتن سپاه امام زمان علیه السلام می‌شود نامی ببریم، به جرئت می‌توان از اطاعت بی‌چون و چرا و ولایت‌پذیری از وی نام برد؛ هم‌چنان که این نکته در توصیف انصار حضرت مهدی علیه السلام این‌چنین آمده است:

۱. شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۱، ص ۳۲۰.

«فرمان برداری آن‌ها از امام، بیش از فرمان برداری کنیز از آقای است.»^۱

۵-۱. جان نثاری برای امام و شهادت طلبی

یکی از ویژگی‌هایی که برای یاران امام عصر علیه السلام در احادیث شمرده شده آن است که:

آن‌ها برای تبرک، بدن خود را به زین اسب امام می‌سایند. آن‌ها در جنگ‌ها، امام را در میان گرفته و با جان خود از وی دفاع می‌کنند و هر کاری داشته باشد، برایش انجام می‌دهند... آن‌ها ادعای شهادت دارند و تمنا می‌کنند که در راه خداوند کشته شوند.^۲

بدین‌سان، معلوم می‌شود که ایشان به ترازوی رسیده‌اند که از هیچ چیز، حتی بذل و فدا کردن جان برای مولای معصوم خویش دریغ نمی‌ورزند و شهادت‌طلبانه در قیام جهانی امام موعود شرکت می‌کنند.

۶-۱. تقوا و پرهیزگاری

امام صادق علیه السلام به صراحت، تقوا را پیش‌شرط یآوری امام زمان علیه السلام معرفی کرده و می‌فرماید:

مَنْ سَرَّ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ وَ لْيَعْمَلْ بِالْوَعْدِ

---

۱. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۳۰۸.

۲. همان.

وَ مَخَاسِينِ الْأَخْلَاقِ وَ هُوَ مُنْتَظِرٌ فَإِنْ مَاتَ وَ قَامَ الْقَائِمُ بَعْدَهُ كَانَ لَهُ مِنْ الْأَجْرِ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ أَدْرَكَهُ فَجِدُوا وَ أَنْتَظِرُوا؛ هر کس که بودن در شمار یاران قائم شادمانش می‌سازد، باید در انتظار باشد و با حال انتظار به پرهیزگاری و خلق نیکو رفتار کند. پس اگر اجلس برسد و امام قائم پس از درگذشت او قیام کند، بهره او هم‌چون بهره کسی است که آن حضرت را دریافته باشد. پس بکوشید و منتظر باشید!

۷-۱. کارآمدی و تخصص

شاید برخی چنین پندارند که یاران حضرت مهدی علیه السلام تنها اهل مسجد و عبادتند و بس؛ در حالی که یاران امام زمان علیه السلام علاوه بر تعهد، بر طبق آموزه‌های قرآنی، تخصص هم دارند. شخصی از امام صادق علیه السلام پرسید: آیا در هنگام ظهور، مؤمنی غیر از آن ۳۱۳ نفر نیست؟ ایشان فرمودند:

بَلَى، وَ لَكِنْ هَذِهِ الْعِدَّةُ الَّتِي يُخْرِجُ اللَّهُ فِيهَا الْقَائِمَ، هُمْ التَّجَبَاءُ وَ الْقُضَاةُ وَ الْحُكَّامُ وَ الْفُقَهَاءُ فِي الدِّينِ؛^۱ بله، ولی این عده‌ای که حضرت قائم با آنها قیام می‌کند، از نجیبان، قاضیان، حاکمان و فقیهان دین هستند.

از این روایت فهمیده می‌شود که برای قرار گرفتن در کادر حضرت، تنها تعهد، ایمان و محبت به امام کافی نیست. امام زمان علیه السلام قرار است تمام

۱. نعمانی، الغیبه، ص ۲۰۰.

۲. محمدبن جریر طبری آملی، دلائل الامامه، ص ۵۶۲.

دنیا را اداره کند و به همین علت، به یاران زبده و دارای تخصص در زمینه‌های گوناگون نیاز دارد.

اساساً مدیریت و حکومت، به لیاقت و صلاحیت‌های خاصی نیاز دارد؛ لذا قرآن می‌فرماید: «ان الارض یرثها عبادى الصالحون»^۱ طبق این آیه شریفه که از جمله آیات مهدوی است، وارثان زمین دو ویژگی دارند: یکی، بنده خدا بودن و داشتن تقوای الهی و دیگری برخوردارى از صلاحیت که همان لیاقت، تخصص و مدیریت لازم است.

۸-۱. توانایی جسمانی

اگر پیش‌تر گفتیم که حکومت حضرت مهدی علیه السلام علاوه بر تأییدات الهی، متکی به مؤمنان صالح و جریان عادی است، بنابراین برای کارآمدی، قدرت جسمانی یکی دیگر از صفات اصحاب امام زمان علیه السلام است. این بدان جهت است که انجام مدیریت امور سنگین با وسعت جهانی، نیازمند توانایی بدنی است؛ هم‌چنان که در قرآن نیز درباره شرایط یک مدیر علاوه بر دارا بودن علم و دانش، قدرت جسمانی نیز طرح شده است: «و زَادَهُ بَسْطَةً فِى الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ»^۲.

---

۱. انبیاء، آیه ۱۰۵.

۲. بقره، آیه ۲۴۷.

در روایات مهدوی نیز به این ویژگی پرداخته شده است. امام سجاد علیه السلام فرمود:

إِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ شِيعَتِنَا الْعَاهَةَ وَجَعَلَ قُلُوبَهُمْ كَزُبُرِ الْحَدِيدِ وَجَعَلَ قُوَّةَ الرَّجُلِ مِنْهُمْ قُوَّةَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَ يَكُونُونَ حُكَّامَ الْأَرْضِ وَ سَنَامَهَا؛^۱ هنگامی که قائم ما قیام کند، خداوند از شیعه ما آفت را برطرف سازد و دل‌هایشان را همچون پاره‌های آهن کند و نیروی هر یک مرد از آنان را به اندازه نیروی چهل مرد قرار دهد و فرمانروایان و بزرگان روی زمین خواهند بود.

هم‌چنین ابوبصیر گوید: شخصی از اهل کوفه از امام صادق علیه السلام پرسید: به همراه قائم چند نفر خروج می‌کنند که می‌گویند: او به همراه ۳۱۳ تن که شمار اصحاب جنگ بدر است، خروج می‌کند؟ امام فرمود:

قَالَ وَ مَا يَخْرُجُ إِلَّا فِي أَوْلَى قُوَّةٍ وَ مَا تَكُونُ أَوْلُو الْقُوَّةِ أَقَلَّ مِنْ عَشْرَةِ آلَافٍ؛^۲ او به همراه اصحابی نیرومند خروج می‌کند و آن کمتر از ده هزار تن نیست.

۹-۱. صبر و استقامت

در احادیث معصومان علیهم السلام، صبر و پیروزی ملازم با هم هستند. در قرآن نیز بارها بر این اصل تصریح شده است؛ برای نمونه، در جریان نبرد طالوت و جالوت، از زبان یاران طالوت نقل می‌کند که آن‌ها در هنگامه جنگ از

۱. شیخ صدوق، الخصال، ج ۲، ص ۵۴۱.

۲. همان، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۲، ص ۶۵۴.

خدا مسئلت می کردند: «رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ ثَبِّتْ أَقْدَامَنَا»^۱.

در آیه‌ای دیگر از قرآن کریم نیز استقامت، مقدمه نصرت الهی معرفی شده و آمده است: «... فَصَبْرُوا عَلٰی مَا كُذِّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا»^۲؛ بر آنچه تکذیب شدند و آزار دیدند، شکیبایی کردند تا یاری ما به آنان رسید. بر این پایه، پیروزی امام زمان علیه السلام و تشکیل حکومت عدل جهانی، نیازمند صبر و استواری در امور بوده و عنصر صبر در انجام کارها نیز بی‌تردید، از صفات حتمی کارگزاران حضرت است

۱-۱۰. اخلاص و انگیزه الهی

یارانی که با حضرت مهدی موعود علیه السلام هستند، برای رسیدن به منافع شخصی خود قدم در راه یاری حضرت نهاده‌اند، بلکه تنها انگیزه ایشان خدا و تقرب به اوست و در این راه، از هیچ گونه حمایتی دریغ نمی‌ورزند. ایشان به گواه امام سجاد علیه السلام در زمانه غیبت، مشق اخلاص را تمرین کرده‌اند:

إِنَّ أَهْلَ زَمَانٍ غَيْبَتِهِ الْقَائِلِينَ بِإِمَامَتِهِ وَالْمُنْتَظِرِينَ لِظُهُورِهِ
أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ... أَوْلَئِكَ الْمُخْلِصُونَ حَقًّا وَ شَيْعَتُنَا
صِدْقًا؛^۳ مردم زمان غیبت او که معتقد به امامت او بوده و
منتظر ظهورش هستند، از مردم هر زمانی برترند... آنان

۱. بقره، آیه ۲۵۰.

۲. انعام، آیه ۳۴.

۳. شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۱، ص ۳۲۰.

به حق، مخلصان و به درستی، شیعیان ما می باشند.

۱۱-۱. روحیه جهاد و مبارزه

در قرآن، بارها این سنت الهی گوش زده شده است که یکی از عوامل نزول نصرت الهی، جهاد و مبارزه با ستمگران است.

به سبب این همه تأکیدات است که در مسئله ظهور امام زمان علیه السلام، روحیه جهادی یکی از صفات انصار حضرت معرفی شده است؛

«... يُجِبُّهُمْ وَيُجِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ»^۱
 خداوند... آنان را دوست دارد و آنان نیز خدا را دوست دارند. آنان نسبت به مؤمنان، نرم و فروتن، و در برابر کافران، سرسخت و قاطعند. در راه خدا جهاد می کنند و از ملامت هیچ ملامت کننده ای نمی هراسند.

در این آیه، صفاتی برای یاران حضرت شمرده شده که از جمله آنها جهاد و مبارزه است؛ از این رو، همه کسانی که مشتاق حضور در لشکر امام علیه السلام هستند، باید به این صفت مزین شوند.

۱۲-۱. اصلاح گری در جامعه

کسانی که آرزوی همراهی با مصلح کل و جهانی دارند، باید خود نیز از روحیه اصلاح گری در جامعه برخوردار باشند. تجلی عینی این روحیه در جامعه، امر به معروف و نهی از منکر است. امر به معروف، نشانه عشق

---

۱. مائده، آیه ۵۴.

انسان به مردم است؛ نشانه تعهد و سوز و علاقه انسان به سلامتی جامعه است؛ نشانه فطرت بیدار است. امر به معروف و نهی از منکر، نوعی انضباط اجتماعی است؛ یعنی محدود کردن تمایلات اشخاص در برابر مصالح جامعه. در واقع، نوعی کنترل افراد لایبالی است. امر به معروف و نهی از منکر، نشانه رشد است.

امام زمان در آغاز قیام جهانی خویش و در عهدنامه‌ای که با کارگزاران خویش می‌بندد، یکی از مفاد عهدنامه را التزام به امر به معروف و نهی از منکر قرار داده و می‌فرماید: «أبایعکم علی أن... تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنکر».^۱

۲. شرایط مربوط به عموم مردم

غیر از شرایط انسانی مربوط به یاران و کارگزاران امام زمان علیه السلام، شرایط دیگری باید باشد که آن شرایط مربوط به عموم مردم است؛ البته وجه مشترک همه این شرایط، به تحقق آمادگی جهانی برای پذیرش حکومت امام زمان علیه السلام و عدالت او برمی‌گردد، به گونه‌ای که همه یک‌صدا از خدا درخواست کنند و بگویند: «انا نرغب الیک فی دولة کریمه».^۲

آری! هر وقت مردم بتوانند امام و رهبری بر حق و معصوم را بپذیرند، آن وقت امام زمان علیه السلام ظهور خواهند کرد.

برخی از این آمادگی‌ها که البته در سطح پایین‌تری از یاوران حضرت

---

۱. علی یزدی حائری، الزام الناصب، ج ۲، ص ۱۶۸.

۲. شیخ کلینی، کافی، ج ۳، ص ۴۲۴.

مهدی علیه السلام است، عبارتند از:

۱-۲. پذیرش روحی

یکی از حکمت‌های آزمایش‌ها و بلاها بیداری فطرت انسان‌ها و توجه آن‌ها به پروردگار جهان و بازگشت به سوی اوست و این امر اجتناب‌ناپذیر است. خداوند، مصیبت‌ها را برای این جهت استخدام کرده است که با آن، انسان را از دنیا قطع و به خود وصل کند؛ دست انسان را از دست دنیا درآورد تا بتواند در دست خود قرار بدهد. تا دست شما در دست دوستتان قرار دارد، آیا می‌توانید با دوست دیگران دست بدهید؟ هرگز! شما مگر نمی‌گویید با یک دست نمی‌شود دو هندوانه برداشت؛ پس با یک دست هم نمی‌شود با دو نفر دست داد. پس انسان تا دست خود را از دست دنیا بیرون نکشد، نمی‌تواند با آخرت دست بدهد. باید از بیعت ظالم خارج شود تا بتواند با امام بیعت کند؛ از وادی کفر باید خارج شود تا بتواند به وادی ایمان وارد شود؛ همان‌گونه که تا آخرین ثانیه‌های شب پایان نیابد، وارد اولین ثانیه‌های روز نخواهد شد. پس مصیبت‌ها این هنر را به همراه دارند که دست انسان را برای همیشه از دست دنیا خارج کنند. خدا برای این‌که بخواهد انسان را نسبت به دنیا و دنیایی‌ها بی‌میل و رغبت کند، او را تحت فشار قرار می‌دهد و انواع مصیبت‌ها را بر او فرود می‌آورد. آری! انسانی که بی‌هوش شده است، به جهت به هوش آمدن گاه او را سیلی می‌زنند تا به هوش بیاید. مصیبت‌ها، سیلی خداوندند که بر صورت بی‌هوشان و سرمستان وادی دنیا نواخته می‌شود.

۲-۲. آمادگی معرفتی

طبق وعده‌های مکرر قرآن، پیروزی نهایی با اسلام است و مردم سراسر جهان در آینده به سراغ اسلام می‌آیند و حکومت حضرت مهدی علیه السلام تشکیل می‌شود. توجه دنیا به اسلام و شناخت آن؛ علاوه بر آن، شناخت اجراکننده قوانین اسلامی؛ یعنی حضرت مهدی علیه السلام از جمله آمادگی‌های فکری و معرفتی است که مردم باید به آن دست پیدا کنند. کسانی که امام زمان علیه السلام و عدالت و رحمت او را نمی‌شناسند، چگونه تن به حکومت او خواهند داد و به او اعتماد خواهند کرد؟! امام زمان علیه السلام وقتی ظهور می‌کند که آمادگی از هر جهت در میان مردم وجود داشته باشد.

۲-۳. تبعیت عملی

اگر انسان‌ها خواستار ظهور امام علیه السلام هستند، باید آمادگی عملی و اطاعت‌پذیری از ایشان را داشته باشند تا رضایت خدای متعال جلب شده و اذن ظهور فرماید. در سخنی از امام باقر علیه السلام می‌خوانیم:

ذِرْوَةُ الْأَمْرِ وَ سَنَامُهُ وَ مِفْتَاحُهُ وَ بَابُ الْأَشْيَاءِ وَ رِضَا الرَّحْمَنِ
تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الطَّاعَةُ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ؛ اساس دین اسلام و
کلید همه خزائن رحمت و فضل کبریایی و نیز وسیله
معرفت اشیا و فلاح و رستگاری و ایمن بودن از سخط و
غضب ساحت کبریایی، بر اطاعت امام مفترض الطاعه استوار
خواهد بود، پس از این که او را شناخته و به ولایت عامه او
معتقد باشد.^۱

---

۱. شیخ کلینی، کافی، ج ۱، ص ۱۸۵.

خداوند نیز حتماً اگر این آمادگی را - که نشانه صداقت در درخواست فرج است - مشاهده کند، امر ظهور را نزدیک می‌فرماید.

۲-۴. هم‌دلی در طلب ظهور

از جمله شرایط جامعه منتظر امام عصر علیه السلام وحدت در خواسته و هم‌دلی در امر ظهور است. این‌که یک یا چند نفر و یا گروه اندکی بخواهد امام زمان علیه السلام بیاید و حکومت جهانی را برپا کند، کافی نیست، بلکه باید اکثریت و عموم مردم در دل خود چنین خواسته‌ای را صادقانه داشته باشند. حداقل آن است که همه کسانی که به حضرت مهدی علیه السلام معتقدند، بر محور ولایت مهدوی هم‌سخن و هم‌دل شوند، زیرا خود امام زمان علیه السلام فرمود:

وَلَوْ أَنَّ أَشْيَاعَنَا وَفَقَّهُمُ اللَّهُ لَطَاعَتِهِ عَلَى اجْتِمَاعٍ مِنَ الْقُلُوبِ
فِي الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ عَلَيْهِمْ لَمَا تَأَخَّرَ عَنْهُمْ الْيَمْنُ بِلِقَائِنَا وَ لَتَعَجَّلْتُ
لَهُمُ السَّعَادَةَ بِمُشَاهَدَتِنَا عَلَى حَقِّ الْمَعْرِفَةِ وَ صِدْقِهَا مِنْهُمْ^۱؛ اگر
شیعیان ما - که خداوند توفیق طاعتش را نصیبشان فرماید!
- وفای به عهد (ولایت ما که جانب خداوند بر آن‌ها قرار
داده شده است) می‌کردند، از لقای مسرت‌افزای ما مأیوس و
محروم نمی‌شدند و هر آینه به سرعت، ظهور و مشاهده ما
را به خاطر معرفت و صداقتشان درک می‌کردند.

۲-۵. یأس از حکومت‌ها و خستگی از مکتب‌های بشری

از جمله عواملی که زمینه‌های عمومی ظهور مهدی موعود را فراهم

---

۱. احمدبن علی طبرسی، الاحتجاج، ج ۲، ص ۴۹۹.

می‌کند، آگاهی از ناکارآمدی مکاتب مختلف بشری و شیوه‌های گوناگون حکومت‌داری است، زیرا در این صورت است که به دنبال مکتب و حکومتی می‌گردند که آن‌ها را حقیقتاً به سعادت دنیوی و اخروی برساند و به صورت همه‌جانبه، خوش‌بختی ایشان را تضمین کند.

امام باقر علیه السلام فرمودند:

دَوْلَتَنَا آخِرُ الدَّوَلِ وَ لَنْ يَبْقَى أَهْلُ بَيْتِ لِهْمِ دَوْلَةٍ إِلَّا مُلْكُوا
پیشنا لئلاً یقولوا إذا رأوا سیرتنا إذا ملکننا سیرنا مثل سیرة هؤلاء و
هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ^۱ دولت ما پایان
دولت‌هاست، و هیچ قوم و خاندانی که بخواهند به دولت و
حکومت رسند به جای نمانند، جز این‌که پیش از ما به
حکومت رسند، تا این‌که چون راه و روش ما را ببینند،
نگویند: چون ما به حکومت رسیدیم، مانند اینان رفتار کنیم،
و همین است (معنای) گفتار خداوند: «و پایان کارها از آن
پرهیزکاران است».

البته همین الآن هم نشانه‌های این بیداری ملت‌ها و خستگی آن‌ها از مکاتب و حکومت‌ها هویدا شده است. به راستی، این چه قانون ظالمانه‌ای است که چند کشور در سازمان ملل حق و تو داشته باشند و اگر همه کشورهای حرف حقی بگویند که با منافع آن‌ها در تعارض باشد، با این حق، آن را باطل کنند؟! داشتن این حق برای پنج کشور، توهین و تحقیر سایر کشورها و ملت‌هاست که متأسفانه بارها دیده‌ایم که با همین حق نامشروع، حقوق ملت‌ها پایمان شده است.

۱. شیخ طوسی، الغیبه، ص ۴۷۳.

۲-۶. اطاعت از نایب امام و ولی فقیه

یکی دیگر از شرایط مردمی ظهور آن است که شیعیان با اطاعت از جانشینان و نایبان امام زمان علیه السلام صداقت خود را نشان دهند. علت غیبت امام دوازدهم علیه السلام، عدم آمادگی مردم برای پذیرش رهبری امام است. خداوند آن حضرت را برای زمان مناسب ذخیره فرموده است، تا زمانی که رشد و فرهنگ مردم به جایی برسد که بتوانند نور امامت را درک و از آن بهره‌گیری کنند؛ از سوی دیگر، در زمان غیبت حضرت مهدی علیه السلام ما را به حال خود رها نکرده‌اند، بلکه ما را به پیروی از فقها و اسلام‌شناسان عادل و باتقوا که نوّاب عام آن حضرت هستند، سفارش کرده‌اند؛ بنابراین، بر ما لازم است که در حوادث و مشکلات، گوش به فرمان حکم خدا که از طریق فقیه جامع‌الشرایط عادل به ما ابلاغ می‌شود، باشیم.

۲-۷. دعای همگانی برای امام زمان علیه السلام، وظیفه‌ای همگانی

در بسیاری از احادیث مهدوی، بر ضرورت دعا برای امام زمان علیه السلام تأکید شده است و از مردم خواسته‌اند که برای حفظ دین و نیز تسریع در امر فرج، به درگاه الهی دعا کنند؛ حتی خود امام عصر علیه السلام نیز فرمودند:

۵۰ شرایط ظهور از دیدگاه قرآن کریم

اکثروا الدعاء بتعجيل الفرج فأن في ذلك فرجكم^۱؛ برای
تعجيل در فرج من زياد دعا كنيد، زيرا فرج شما در آن
است.

پرسش: در احاديث فراواني آمده است: امام زمان عليه السلام زماني ظهور
می کند که دنیا پر از ظلم و ستم شود. اگر این گونه است چه نیازی به
آماده کردن شرایط ظهور است؟

پاسخ: باید دقت کرد که در روایات مهدوی، عبارت «ظُلماً» آمده است.
این احادیث می گوید: دنیا پر از ظلم می شود، نه پر از ظالم! توجه کنید که
بین این دو فرق است، زیرا مثلاً شما یک وقت می گوئید: وقتی دیوار این جا
را سفید می کنم که همه سیگاری شوید؛ اما گاهی می گوئید: وقتی این جا
را سفید می کنم که این جا پر از دود شود. ممکن است یک نفر، یک تنه
درخت را این جا بیاورد و آن را آتش زده و در نتیجه آن اتاق پر از دود
شود؛ کافی است یک دولت مانند آمریکا دنیا را به لجن بکشد و ممکن
است کشوری مثل اسرائیل، یک منطقه را پر از فساد کند. بنابراین، این
احادیث می گوید که زمانی حضرت می آید که دنیا پر از ظلم شود و این پر
شدن، لزوماً به این معنا نیست که باید دنیا پر از ظالم شود؛ علاوه بر آن،
دنیا همین الان پر از ظلم شده است، اما امام زمان عليه السلام هنوز ظهور

---

۱. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۴۸۵.

نکرده‌اند. معلوم می‌شود که علت ظهور امام عصر علیه السلام این مطلب نیست، بلکه نبود شرایط ظهور است.

نکته آخر این که، فلسفه قیام امام زمان علیه السلام از بین بردن ظلم و فساد است؛ حال چگونه می‌توان ظلم و فسادگری را شرط ظهور ایشان دانست؟! پرسش: آیا انتظار امام زمان علیه السلام به معنای سکوت و بی‌تفاوتی در برابر ظلم است؟

پاسخ: ما هر شب منتظر طلوع خورشید فردا هستیم، اما معنای انتظار خورشید آن نیست که دست روی دست بگذاریم و تا صبح در تاریکی به سر بریم، بلکه هر کس اتاق خود را روشن می‌کند، ما در زمستان منتظر فرارسیدن تابستان هستیم، ولی انتظار تابستان به آن معنا نیست که در زمستان بلرزیم و اتاق خود را گرم نکنیم. در زمان غیبت امام زمان علیه السلام نیز باید به مقدار توان خود با ظلم مبارزه کنیم و در صدد اصلاح خود و جامعه برآییم.

اگر در روایات می‌خوانیم: «أفضلُ الاعمالِ انتظارُ الفرجِ»^۱ و بهترین عمل را انتظار آمدن حضرت مهدی علیه السلام دانسته‌اند، معلوم می‌شود انتظار، حالت نیست، بلکه عمل است: «أفضلُ الاعمالِ». منتظران واقعی باید اهل عمل باشند و منتظران مصلح باید خود صالح باشند. کسی که منتظر مهمان است، در خانه آرام نمی‌نشیند. بنابراین وظیفه مردم در زمان غیبت،

---

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۲۰۸.

خودسازی، امر به معروف، دعوت به حق و آگاه‌سازی دیگران است.

. پرسش: یکی از شرایط انسانی ظهور و نیز از جمله عوامل اصلی موفقیت در بلاها و امتحان‌های عصر غیبت، صبر و استقامت است. قرآن کریم، راه صبر بر مشکلات را چه می‌داند؟

پاسخ: راه‌هایی که قرآن به ما ارائه می‌دهد، از این قرار است:

۱. داشتن جهان‌بینی الهی

قرآن در مدح افراد باایمانی که در برابر سختی‌ها صبور هستند، می‌فرماید: این‌ها به خاطر داشتن جهان‌بینی الهی، در مواجهه با حوادث می‌گویند: ما برای خدا هستیم، استقلالی از خود نداریم، طلبی هم از او نداشته‌ایم، وجود ما و نعمت‌های ما همه و همه از اوست و ما امانت‌داری بیش نیستیم؛
«الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»^۱.

صابران، به جای خودباختگی و پناهندگی به دیگران، تنها به خدا پناه می‌برند، زیرا از دید آن‌ها، تمام جهان، کلاس درس و میدان آزمایش است که باید در آن رشد کنیم. دنیا، جای ماندن، خوابگاه و عشرتکده نیست و شدايد و سختی‌های آن نیز نشانه بی‌مهری خداوند نیست. ناگواری‌ها برای آن است که زیر پای ما داغ شود تا تندتر و سریع‌تر حرکت کنیم؛ بنابراین، در تلخی‌ها نیز شیرینی است، زیرا شکوفا شدن استعدادها، کامیابی از

---

۱. بقره، آیه ۱۵۶.

پادشاه‌های الهی را به دنبال دارد. این دید و جهان‌بینی، انسان را برای برخورد صحیح با حوادث آماده می‌کند.

۲. آگاهی از سنت‌های الهی

قرآن می‌فرماید: شما انسان‌های امروز متفاوت از انسان‌های پیشین نیستید که بدون هیچ آزمایش و رنج و زحمتی به بهشت برسید، بلکه باید همچون امت‌ها و شخصیت‌های دیگر در جریان سخت‌ترین حوادث قرار گیرید و آزموده شوید:

«ام حَسِبْتُمْ ان تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ و لَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ و الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ اِلا ان نَصَرَ اللَّهُ قَرِيبًا»^۱ آیا گمان می‌کنید که وارد بهشت می‌شوید، بدون این‌که با حوادث امت‌های پیشین برخورد کنید؟! مؤمنان پیش از شما مردمی بودند که انواع سختی‌ها به آن‌ها رسید تا جایی که اضطراب همه آنان را فراگرفت و پیامبر و مؤمنان گفتند: کجاست یاری خدا؟ آگاه باشید! یاری خدا نزدیک است.

این آیه می‌گوید: در طول تاریخ، افراد باایمان و حق طلب دچار سخت‌ترین ناملایمات شده‌اند، و اکنون نوبت شماست؛ بنابراین، نه ناگواری‌ها تازگی دارد و نه تنها شما هستید که گرفتار این سختی‌ها و مشکلات شده‌اید؛ این یک سنت الهی است که باید طی شود. قرآن مکرر می‌فرماید: «وَ اذْكُرْ فِي

۱. بقره، آیه ۲۱۴.

الکتاب...^۱ تاریخ پیامبران و امت‌های پیشین را یاد کنید تا فکر نکنید ناگواری‌ها برای شما بوده است؛ آن‌گاه به پیامبر صل الله علیه و اله می‌فرماید: “فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ”^۲؛ تو نیز مانند سایر انبیا صبور باش! آری، انسان اگر بداند که ناگواری‌ها، هم یک قانون و سنت است و هم عمومی و همگانی، آمادگی بیشتری پیدا می‌کند. ما در ماه رمضان، خیلی راحت روزه می‌گیریم، چون عموم مردم در آن ماه روزه هستند، اما در غیر ماه رمضان، روزه گرفتن سخت و دشوار است.

۳. آشنایی با صابران و چگونگی صبرشان

اطلاع از استقامت پیشینیان، یکی از رمزهای موفقیت در برخورد با حوادث است. قرآن در این زمینه بسیار سخن گفته و الگوها و مدل‌های صبر و استقامت را از افراد و امت‌های پیشین بیان کرده است. قرآن می‌فرماید: پیامبران الهی در برابر سرسخت‌ترین مخالفان خود می‌گفتند: “وَلَنصَبِرَنَّ عَلَىٰ مَا أَدَيْتُمُونَا”^۳؛ ما در برابر آزار شما استقامت خواهیم کرد؛ چنان‌که ساحرانی که به دعوت فرعون برای مقابله و محکوم کردن حضرت موسی علیه السلام آمده بودند، همین که به حقانیت موسی پی بردند، ایمان آوردند و در برابر تهدیدات فرعون گفتند: “فَأَقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ أِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا”^۴؛ هر کاری می‌توانی و هر حکمی می‌خواهی در باره ما اجرا کن! ما راه خود را

۱. مریم، آیات ۴۱ و ۵۱.

۲. احقاف، آیه ۳۵.

۳. ابراهیم، آیه ۱۲.

۴. طه، آیه ۷۲.

پیدا کرده‌ایم و از مسیر حق دست برنمی‌داریم. آری، علم به تاریخ گذشته، در صبر و بردباری انسان بسیار مؤثر است، همان‌گونه که علم به اسرار آینده در صبر و تحمل انسان اثر می‌گذارد. حضرت خضر علیه السلام به موسی گفت: چون تو از اسرار حوادث و کار من خبر نداری، صبر و تحمل نخواهی کرد: «و كَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰی مَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ خُبْرًا»^۱.

۴. توجه به حضور خدا

اگر انسان بداند و باور داشته باشد که خداوند بر تمام اعمال و رفتار و حتی افکار او آگاه است و در همه حال، حاضر و ناظر بر اوست، در برابر مشکلات صبر کرده و سختی‌ها بر او آسان و گاهی شیرین شده و خود به استقبال آن خواهد رفت. خداوند به موسی و هارون علیهما السلام می‌گوید: شما نزد فرعون بروید و سخن حق خود را به گوش او برسانید و او را به یکتاپرستی دعوت کنید! بدانید من با شما هستم؛ کارتان را می‌بینم و گفت و گوهایتان را می‌شنوم: «أَنْتِنِی مَعَكُمْ اسْمَعُ وَ اَرٰی»^۲.

هم‌چنین خداوند برای عذاب قوم نوح و نجات افراد باایمان، به حضرت نوح علیه السلام دستور داد که زیر نظر ما کشتی بساز: «وَ اصْنَعِ الْفُلْکَ بِاَعْيُنِنَا»^۳. حضرت نوح علیه السلام همین که ساختن کشتی را شروع کرد، کفار او را مسخره کرده و گفتند: گویا پیامبری شما نگرفت و اکنون دست به نجاری زده‌ای! ولی چیزی که موجب مقاومت حضرت نوح علیه السلام در برابر این طعنه‌ها می‌شد، همان جمله خدای متعال بود که: تو پیش چشم ما هستی

۱. کهف، آیه ۶۸.

۲. طه، آیه ۴۶.

۳. هود، آیه ۳۷.

و کار تو زیر نظر ماست. چنین ایمان و بینشی، روح استقامت را در انسان زنده می‌کند.

۵. توجه به پاداش الهی

از جمله مواردی که روح استقامت را در انسان زنده می‌کند، توجه به آثار مثبت و اجر و پاداش الهی است، زیرا تحمل سختی‌ها، بزرگ‌ترین پاداش دنیوی و اخروی را برای انسان در بردارد. در قرآن نمونه‌های فراوانی از این امتیازها به چشم می‌خورد.

کتاب نامه:

۱. قرآن کریم
۲. ابن بابویه، محمد بن علی بن حسین (شیخ صدوق)، الخصال، جامعه مدرسین، قم ۱۴۰۳ق.
۳. ابن بابویه، _____، عیون أخبار الرضا، جهان، بی جا، ۱۳۷۸ق.
۴. ابن بابویه، _____، کمال الدین و تمام النعمه، دارالکتب الاسلامیه، قم ۱۳۹۷ق.
۵. ابن طاووس، علی بن موسی، اقبال الاعمال، دارالکتب الاسلامیه، تهران ۱۳۶۷.
۶. اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمّه، مکتبه بنی هاشمی، تبریز ۱۳۸۱ق.
۷. امام عسکری علیه السلام، ابومحمد حسن بن علی، تفسیر الامام العسکری علیه السلام، مدرسه امام مهدی علیه السلام، قم ۱۴۰۹ق.
۸. بحرانی، حسن بن شعبه، تحف العقول، جامعه مدرسین، قم ۱۴۰۴ق.

۹. بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، بنیاد بعثت، تهران ۱۴۱۶ق.
۱۰. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، دنیای دانش، تهران ۱۳۸۲.
۱۱. حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، مؤسسه آل البيت عليهم السلام، قم ۱۴۰۹ق.
۱۲. خزاز قمی، علی بن محمد، کفایة الأثر، بیدار، قم ۱۴۰۱ق.
۱۳. رضی، محمدبن حسین، نهج البلاغه، دارالهجره، قم، بی تا.
۱۴. طبرسی، احمدبن علی، الاحتجاج، مرتضی، مشهد ۱۴۰۳ق.
۱۵. طبری آملی، محمدبن جریربن رستم، دلائل الإمامه، مؤسسه البعثه، قم ۱۴۱۳ق.
۱۶. عروسی حویزی، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نورالثقلین، اسماعیلیان، قم ۱۴۱۵ق.
۱۷. عیاشی، محمدبن مسعود، تفسیر العیاشی، چاپخانه علمیه، تهران ۱۳۸۰ق.
۱۸. فیض کاشانی، ملامحسن، تفسیر الصافی، الصدر، تهران ۱۴۱۵ق.
۱۹. قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، فاطمه الزهرا، قم ۱۳۸۹.
۲۰. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، تحقیق: سیدطیب موسوی جزایری، دارالکتاب، قم ۱۳۶۷.
۲۱. کلینی، محمدبن یعقوب، الکافی، دارالکتب الإسلامیه، تهران ۱۳۶۵.
۲۲. مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، مؤسسه الوفاء، بیروت ۱۴۰۴ق.

شرایط ظهور از دیدگاه قرآن کریم ۵۹

۲۳. محمدبن حسن طوسی، الغیبه، مؤسسه معارف اسلامی، قم ۱۴۱۱ق.
۲۴. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۶۶ش.
۲۵. مفید، محمدبن محمدبن نعمان، الإرشاد، کنگره شیخ مفید، قم ۱۴۱۳ق.
۲۶. نعمانی، محمدبن ابراهیم، الغیبه، مکتبه صدوق، تهران ۱۳۹۷ق.
۲۷. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، مؤسسه آل البيت، قم ۱۴۰۸ق.
۲۸. یزدی حائری، علی، الزام الناصب، مؤسسه الأعلمی، بیروت ۱۴۲۲ق.

همراه آیة های نور

برای شرکت در مسابقه می توانید از یکی از دو طریق زیر اقدام نمایید.

ارسال پیامک ۱۴ رقمی به سامانه ۳۰۰۱۳۶۶

mahdi.lmskaran.com

الف) کدام آیه بیانگر تشکیل حکومت جهانی و حاکمیت سراسری اسلام است.

۱. آیه ۳۳ سوره مبارکه توبه
۲. آیه ۹ سوره مبارکه صف
۳. آیه ۲۸ سوره مبارکه فتح
۴. همه موارد

ب) با توجه به تعبیر ..... در آیه ۱۹۶ سوره مبارکه اعراف می توان ادعا کرد: عامل محرومیت ها و مشکلات، عمل کرد خود انسان ها است.

۱. بما کانوا یکسبون
۲. لفتحنا علیهم
۳. آمنوا واتقوا
۴. اهل القرى آمنوا

ج) کدام گزینه صحیح ترین پاسخ به این سؤال است: وقتی قرار است برای ظهور امام زمان علیه السلام دعا کنیم چه نیازی به تلاش برای زمینه سازی برای ظهور است؟

۱. دعا در کنار تلاش و کوشش است و نه بجای آن
۲. ائمه با وجود اینکه مظهر دعا بودند؛ اما شبانه روز در حال تلاش بودند
۳. قرآن کریم در آیه ۲۶ سوره مبارکه شوری ایمان و انجام اعمال صالح را دو شرط استجاب دعا بیان می فرماید بنابراین به همراه دعا باید تلاش و زمینه سازی کرد
۴. همه موارد

د) در آیه ۱۲۵ سوره مبارکه آل عمران چه چیزی عامل نزول فرشتگان و امدادهای غیبی معرفی شده است؟

۱. تقوا و عمل صالح
۲. تحمل و بردباری
۳. استقامت و تقوا
۴. ایمان و اعتماد به نصرت و یاری خداوند

ذ) کدامیک از موارد زیر از وظایف اصلی شیعیان در برابر امام زمان علیه السلام است؟

۱. جستجو جهت پیدا کردن محل زندگی امام زمان علیه السلام
۲. تلاش برای دیدار و ملاقات با ایشان
۳. شناخت حضرت و اهداف ایشان با توجه به دعای «...اللهم عرفنی حجتک فانک ان لم تعرفنی حجتک ضللت عن دینی»
۴. تلاش در راستای تحقق علایم ظهور جهت نزدیک کردن زمان ظهور

ر) یکی از دلایل ..... فراهم شدن شرایط انسانی ظهور برای تشکیل حکومت مهدوی است.

۱. امتحان های سخت عصر غیبت
۲. غیبت صغری
۳. وقوع علایم ظهور
۴. گسترش ظلم

همراه آیة الی نور

برای شرکت در مسابقه می توانید از یکی از دو طریق زیر اقدام نمایید.

ارسال پیامک ۱۴ رقمی به سامانه ۳۰۰۱۳۶۶

mahdi.lmskaran.com

ز) با توجه به آیه ۱۲۴ سوره مبارکه بقره کدامیک از انبیاء الهی برای رسیدن به مقام امامت، مورد امتحان ها و ابتلاعات سخت قرار گرفت.

۱. حضرت نوح علیه السلام
۲. حضرت ابراهیم علیه السلام
۳. حضرت ایوب علیه السلام
۴. حضرت یعقوب علیه السلام

ک) با توجه به عبارت «لعلهم یضرعون» در آیه ۹۴ سوره مبارکه اعراف، می توان گفت:

۱. ناگواری ها قهر الهی است
۲. سختی ها و مشکلات، راه بیداری فطرت و توجه به خدا را مسدود می کند.
۳. با آمدن انبیاء سختی ها و مشکلات شروع می شود.
۴. ناگواری ها و مشکلات راهی برای بیداری فطرت و توجه به خدا است

ل) اینکه حضرت مهدی علیه السلام فقط با کرامت و امدادهای غیبی و بدون استفاده از شرایط انسانی جهان را فتح می کند و حکومت دین و عدالت را در سراسر عالم می گستراند، ..... است.

۱. حکمت الهی
۲. مصلحت بشریت
۳. عین عقل
۴. خلاف عقل و آیات قرآن

م) روایت: «مردانی در میان آنها هستند که شبها نمی خوابند؛ زمزمه آنها در حال عبادت، همچون زمزمه زنبور عسل است. تمام شب را به عبادت مشغولند و روزها سواره به دشمن حمله می کنند. آنها در وقت شب راهب و هنگام روز شیرند» به کدام صفت و ویژگی یاران حضرت مهدی علیه السلام اشاره دارد:

۱. ایمان مستحکم
۲. عبادت و مناجات
۳. تقوی و پرهیز کاری
۴. اخلاص و انگیزه الهی

ن) مطابق آیه ۲۵۰ سوره مبارکه بقره «ربنا افرغ علينا صبرا و ثبت اقدامنا»، کدام گزینه از اوصاف یاران حضرت مهدی علیه السلام می باشد.

۱. صبر و اصلاح گری در جامعه
۲. روحیه جهاد و مبارزه
۳. صبر و استقامت
۴. افزایش قدرت بدنی

و) این عبارت را کامل کنید: «انتظار ظهور امام زمان علیه السلام به معنای سکوت و .....».

۱. عدم توجه به ظلم ظالمان ستمگر در جامعه است.
۲. گوشه گیری و نجات خود از منجلاب فساد در جامعه است.
۳. بی تفاوتی در برابر ظلم نیست.
۴. دعا برای ظهور حضرت جهت رفع ظلم و ستم است.

همراه آیة‌های نور

برای شرکت در مسابقه می‌توانید از یکی از دو طریق زیر اقدام نمایید.

ارسال پیامک ۱۴ رقمی به سامانه ۳۰۰۱۳۶۶

mahdi.lmskaran.com

۵) یکی از عوامل مهم موفقیت در امتحانات عصر غیبت، صبر و استقامت است. راهکار قرآنی برای صبر بر مشکلات ..... است.

۱. جهاد و مبارزه با دشمنان دین الهی
۲. تشکیل یک حکومت قوی و منسجم
۳. تقویت نیروی نظامی و وحدت میان آنها
۴. آشنایی با صابران و چگونگی صبرشان در تاریخ

ی) کدام گزینه پاسخ این سؤال نیست: امام زمان علیه‌السلام زمانی ظهور می‌کند که دنیا پر از ظلم و ستم شود؛ اگر اینگونه است چه نیازی به آماده کردن شرایط ظهور است؟

۱. گسترش ظلم لزوماً به این معنا نیست که ما هم ظلم کنیم. همین که جلو ظلم را نگیریم کمک می‌کند که معنی روایت محقق شود.
۲. در حال حاضر همه جا پر از ظلم است، اما امام زمان علیه‌السلام ظهور نکرده‌اند؛ معلوم می‌شود گسترش فساد شرط ظهور حضرت نیست.
۳. در روایات بیان شده ظلم گسترش پیدا می‌کند نه اینکه همه ظالم می‌شوند.
۴. فلسفه قیام حضرت از بین بردن ظلم و فساد است حال چگونه می‌توان ظلم و فساد را شرط ظهور ایشان دانست؟